

Brännningen

Medlemsblad för Söderhamns Kust & Skärgårdsförening

Årgång 36

Nr 3 2024

bilderna...

GUIDNINGEN PÅ ÖSTER

med Kapten Westman, alias Lars Lodmark som ciceron, Björn och Petter Lodmark framför skillingtrycket om S/S Bottenhavets förlisning 1895, ungdomarna har samlas inför dagens uppgifter, och inte minst Valfrid Eriksson "han med påsarna", som bodde här på Pilgränd, alias Daniel Furubom Flyman.

mer text & bild på sid 2 och 10.

Innehåll:

Sid 2	Ordförandeord	Sid 11	Storjungfruresan
Sid 3	Rännan Landsbyggsdag	Sid 12-13	Till Saltpanna 1953, del 3
Sid 4-7	Sjömätning	Sid 14	Fartygshistoria
Sid 7	DiBiS 20 År	Sid 15	Minnesord
Sid 8-10	Österdagarna	Sid 16	INBJUDAN ADVENTSKAFFE

40 kr

Skärgårdsvänner!

Så har då ännu en sommar passerat och höstlöven faller nu ymnigt. Sommarens verksamhet har skett i stort sett som tidigare år med årsmöte, Österdagarna och resan till Storzjungfrun. Uppslutningen på Österdagarna var fantastisk men resan till ön stördes tyvärr av dåliga väderförhållanden.

Vi har nyss genomfört höstens städdag på museet vilket innebär bl.a. städning såväl ute som inne, insättning av vinterfönster och invintring av båtmuseet.

Styrelsen har under många år vid olika tillfällen diskuterat situationen för Svartsundsrännan där omedelbara insatser måste göras och har, med anledning av detta, kontaktat Söderhamns kommun ett flertal gånger. Tyvärr får vi inte den respons som är nödvändig då kommunen ansvarar för de viktigaste frågorna rörande skötsel och underhåll. Vi kommer

emellertid oförtrutet arbeta vidare med detta eftersom rännans fortlevnad inom än inte allt för avlägsen framtid annars äventyras.

Kontakterna med kommunen om Svartsundsrännan har skett vid ett flertal tillfällen under perioden 2007-2019 utan att något beslut om ett långsiktigt ansvar för underhållet fattats.

Några av punkterna vid dessa möten har varit:

- Ett underhållsprogram bör etableras för att undvika framtida akuta insatser.
- En arbetsgrupp för att övervaka genomförandet av projektet, och säkerställa att underhåll genomförs.
- Kommunen bör vara sammankallande och träffar bör ske vart 3:e år.
- Det bör fastställas en klar och transparent ansvarsfördelning mellan olika förvaltningar och nämnder inom kommunen för att undvika att frågor förblir ouppklarade.

Ett möte har också ägt rum i augusti 2022 då även frågorna om "lucktomter", P-platzernas utformning och om kommunens ekonomiska ansvar i vägunderhållet togs upp.

Målet är ett säkerställande av Svartsundsränans långsiktiga funktion och kulturhistoriska värde genom ett regelbundet underhåll!

Verksamhetsåret avslutas med det traditionella och mycket uppskattade Adventskaffet på museet.

Varmt välkomna att besöka oss då för att gemensamt ta avstamp inför den kommande julen.

Ni är alltid välkomna att kontakta mig med synpunkter m.m. på 070-569 49 47 eller nils.stefansson@nastefansson.se. Om ni ringer och jag inte svarar, lämna meddelande eller skicka sms.

Nils Stefansson / Ordförande

OMSLAGSBILD:

Collage med 4 bilder från guidningen på Öster.

- Kaptan Westman alias Lasse Lodmark, mitt i den 50-hövdade lyssnarskaran.
- Björn och Petter Lodmark, framförde några av 22 verser ur skillingtrycket om S/S Bottenhafvets förlisning 1895.
- Valfrid Eriksson allmänt igenkänd på stan som "Rönäsa", bodde här i en tvättstuga på Pilgränd, här gestaltad av Daniel Furubom Flyman debutant.

Övriga medverkande:

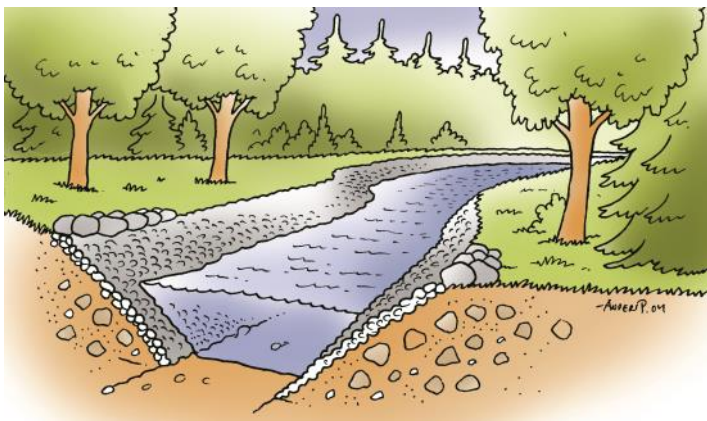
På främre filten, Ines Wernersson, Sara Wernersson, Alfons Westberg, Lilly Wernersson och Matilda Rosén

På bakre filten, Leo Åhnstrand, Petter Edling, Wilmer Sandin.

Barnen busade, spelade kula och sparkade boll. Här är det saft och kakor på gräsmattan på Skepparegatan. /Therese/

Bilderna tagna av Hans Fryklund, självporträtt i ett av museets fönster på Gäddan.

Projektets utformning, snyggt och åskådligt. Teckning av Anders Persson

Rännan klar att tas i bruk i juni 2007. Riktning mot Norrfjärd.

Så här ser det ut idag. Lummigt och fint, men katastrofalt för de stensatta sidorna! Riktning sydvart.

Sly och gran växer fort, rotsystemen spränger sönder kanterna. Detta måste snarast åtgärdas

- Akuta åtgärder:**
1. Rövning av de stensatta sidorna
 2. Rengöring av bron och inoljning
 3. Tvätta Anslagstavlan
 4. Åtgärda ställen som uppgrundats

Landsbygdsgdagen som visade upp Sandarne

Text & foto , Curt Risell

En solig lördag i mitten på augusti samlades Ortsbor och tillresta i Bruksparken för att lyssna till ett föredrag om Sandarnes historia, lyssna på musik och fika. Det var början på en dag att upptäcka den egna orten och visa den för andra.

Runt om i Sandarne öppnade föreningsliv och företag dörrarna för att berätta om sin verksamhet. I Östanbogården samlades besökare till en stor lokal

konstutställning och för att lyssna på föredrag om bland annat den inventering av kulturarv i Söderhamnsfjärden som gjorts på uppdrag av Länsstyrelsen.

Barnaktiviteter av allehanda slag, loppmarknad, tipspromenader med mera fick många besökare att fundera i banor om årligt återkommande landsbygdsgdagar.

Marinarkeologen Bo Ulfhielm, Sweco, ansvarig för inventeringen och dokumentationen av Söderhamnsfjärden, här i samtal med Sandarne och dito eldsjelen Rolf Eriksson.

Söderhamns kust- och skärgårdsförening representerades av Barbro Olsson och Sven Gunnar Johansson. Här hälsas de välkomna av Sisam-Kulturs ordförande Nils Rundkvist.

Från handlod och famnar till ultradjudsbilder och meter – men snart är det färdigmätt.

Text och foto Curt Risell

Om drygt tio år ska alla svenska vatten vara sjömätta enligt den plan som Sjöfartsverket arbetar efter. Därmed skulle en månghundraårig verksamhet vara på väg mot vågs ände.

Den nya mätning som pågår sedan 2010 görs enligt den internationella standarden S44. Det vill säga; mätningarna ska ha en botten täckning på 100 procent och vara kvalitetssäkrade.

Sjöfartsverkets sjömättingsfartyg Jacob Hägg opererar utanför Söderhamn och Gävle under hösten. Här vid kajen i Stugsund.

Första sjökorten

Historisk ritades de första sjökorten i början på 1600-talet, vid samma tid som vapensmedjorna lade grunden till Söderhamn som sjöfartsstad. Handelsfartyg anlöpte då den nya hamnen och längs fjärden växte varv och rederier fram med tiden. Kravet på säkra sjöleder ökade och handlodade djup och grund kompletterade den kunskap som fiskare och kustbor förtäljt.

Sedan dess har sjömätning organiserats i olika former fram till dagens sjömättningsverksamhet i Sjöfartsverkets regi. År 2010 samma år som den nya mätmetoden började tillämpas halades för övrigt den tretungade örlogsflaggan och en civil besättning, anställd i Sjöfartsverket, tog över rodet.

Sjömätning under hösten

Under hösten 2024 kommer sjömättningsfartyget Jacob Hägg, till och från, att ligga några landmil utanför Söderhamn vid Sylen och mäta ett par planerade områden. Finngrundet, söder därom, ingår också i höstens planering för södra Bottenhavet. För att kunna genomföra mätningar får

våghöjden inte överstiga en meter då det ger störningar som påverkar radarbilden. Därför blir arbetet till sjöss av naturliga stjal hänvisat till dagar när vindar och vå-

gor gör arbetet möjligt. Vindarna kan i sig också utgöra ett problem för fartyget som är byggt av aluminium och förhållandevis lätt med en stor vindkänslig överbyggnad.

Befälhavaren Ola Ekmark på bryggan där datorskärmarna står i rad.

Mättningsledare Maria Sandberg ansvarar för planering och kvalitetssäkring.

Med akter och bogpropellrar är det vid normala förhållanden inga problem att svepa med de solfjäderformade ultraljudsstrålarna i exakt rätt position.

Tvåveckorspass

Ola Ekmark är befälhavare för ett av skiftesgängen på Jacob Hägg, som har åtta mans besättning, varav tre är akademiker, exempelvis marinarkeloger eller kartingenjörer. Det är också i den gruppen som planeringen, insamlandet av mätresultat och kvalitetssäkringen görs.

Vi arbetar i tvåveckorsperioder, sju dagar i veckan, 24 timmar om dygnet, berättar Ola när han tar emot mig ombord.

På bryggan står datorskärmarna i en lång rad och det ska visa sig att det i stort sett står datorer i vart och vartannat utrymme.

Vid en av stationerna sitter mättningsledaren Maria Sandberg. Hon har ansvaret för planeringen av sjömättningsarbetet och kvalitetssäkringen av den information som samlas in.

Efter åtta år ombord har hon sett sådant som är topphemligt och naturligtvis fartygsvrak. Inte minst i Stockholms skärgård där det är tätt mellan vrak och vrakrester.

Men det är inte vraken som Maria fascineras mest av. Nej, jag tycker det är mera spännande att titta på exempelvis avtryck som gjorts av inlandsisen. Det är häftigt, men visst kan en fin radarbild på ett vrak också vara fint tillägger hon.

Avslöjad hemlighet

Jag vänder mig till Ola och frågar om han kan berätta om något häftigt vrak som han sett i vattnen kring Söderhamn.

Svaret blir nej. Vilket i det här fallet inte betyder att han inte sett något vrak.

Däremot berättar han rent allmänt att han sett många kända vrak och ännu flera vrak

som ingen annan sett tidigare. Jag kan tänka mig att några är kioskvältare säger han och skrattar.

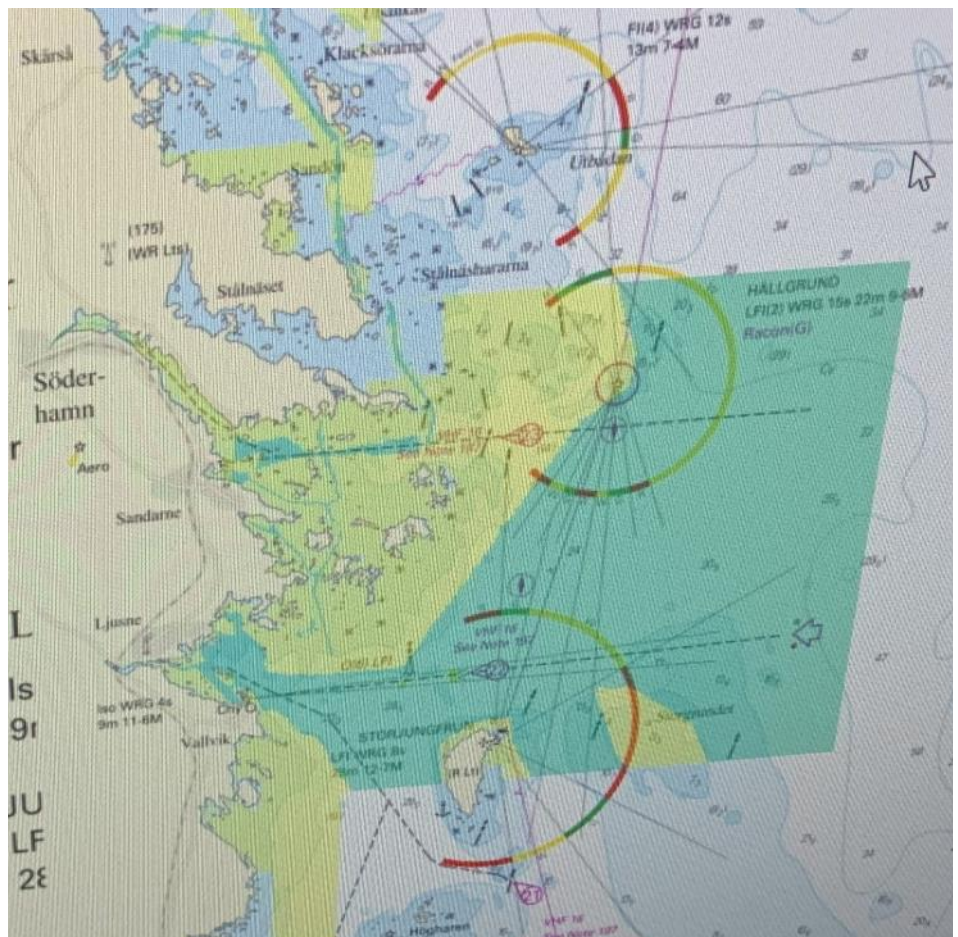
Men deras position lämnar man inte ut. Det får bli en senare fråga när Sjöfartsverket har bestämt hur man ska lätta på förlåten.

Ibland kan en hemlighet bli offentlig av misstag tillägger han och berättar om ångfartyget Annie som förlista utanför Umeå 1891. Vraket står rätt upp och ner på botten på 35 meter djup och är i det närmaste oskatt.

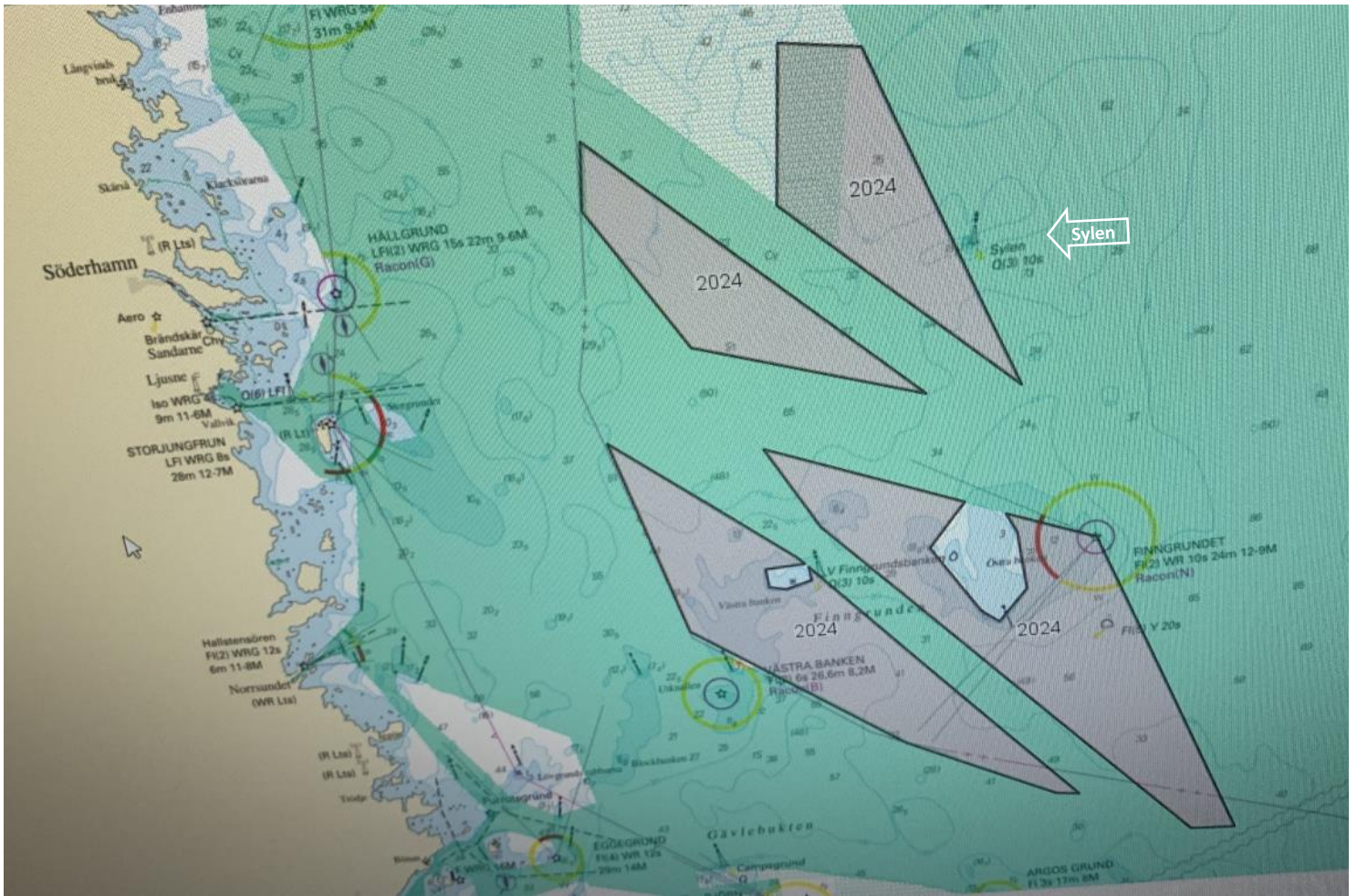
Radarbilden på vraket skickade jag till kontoret i Norrköping. Där var det någon som tyckte att bilden var så fin att den hamnade på vår hemsida. Kontoret blev nerringt av sportdykare som ville veta var det 70 meter långa vraket låg. Den informationen lämnades inte ut.

En entusiastisk vrakdykare från Kiruna, av alla platser, löste problemet genom att begära ut sjömättningsfartygets rutt vid den aktuella tidpunkten. Av spåren kunde han utläsa att fartyget vid tre punkter gjort avvikande rörelser. Han dök på de tre områdena och hittade Annie och fotograferade mässingklockan där namnet Annie stod. Fartyget visade sig vara från England och byggt 1877.

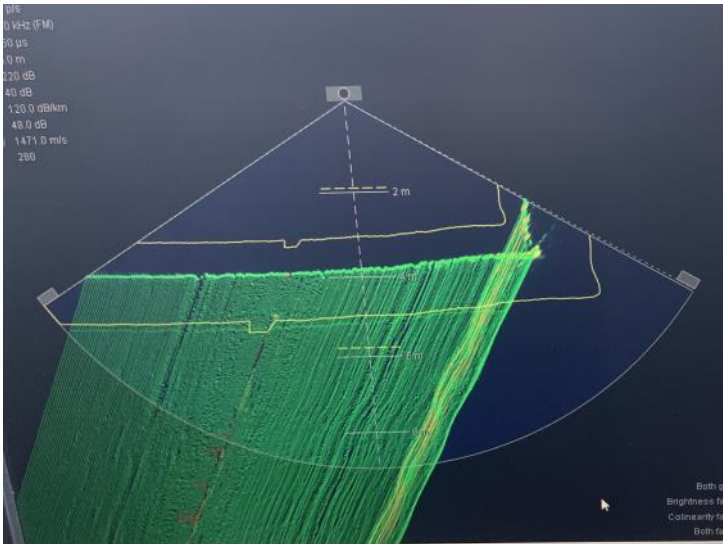
Så blev den hemligheten känd. Det var 2021, säger Ola och ler åt minnet.

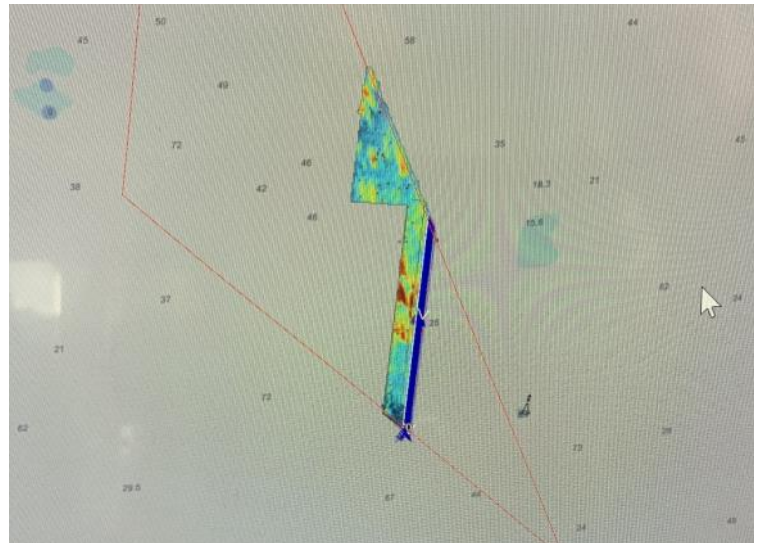
Grön färg markerar sjömätning enligt den nya standarden. Gul färg är sjömejt efter 1940.

Rakt österut från Söderhamn vid det övre triangulära området ligger Sylene. Samma område som syns på bilden härunder.

Den fjäderformade radarstrålen skannar av havsbotten. Förutom djup ger den information om bottenens beskaffenhet med mera.

Havsbotten i den bestämda rutan håller på att fyllas i.

Spännande tid väntar

Med tanke på den sofistikerade utrustning och den bildupplösning den ger kommer rimligen alla vrak och vrakrester att upptäckas där sjömätning gjorts med den nya standarden. En spännande tid väntar forskare, historiker och sportdykare och den stora historieintresserade allmänheten.

Förutom fartyg av allehanda slag har redan flera tiotal fartyg som kan innebära kom

mande miljörisker påträffats. Och flera fartyg återstår att upptäcka under de dryga 10 åren till 2036 som återstår innan de svenska vatten är sjömätta av Sjöfartsverkets fem operativa båtar och tre mindre.

I Söderhamn återstår fortfarande områden som inte är sjömätta enligt den nya standarden där radarekon kommer att studsa på inte tidigare upptäckta vrak. Prioriterade områden som farleder som till djuphamnen

i Orrskär är avklarade men det finns områden som är mätta efter 1940 med dåtidens metoder och andra områden som handlodats för mer än 100 år sedan.

Sjömätning med andra uppgifter

Vad händer då när alla svenska vatten är sjömätta?

Vi kommer att ha regelbundna kontrollmätningar på vissa områden. Det gäller bland

annat utanför kärnkraftverken, i Göta älv och Öresundsbron. Ett annat område är de el- och fiberkablar som vi kommer att kontrollera liksom områden för att lägga ner kablar.

Vi är ju ett affärsdrivande verk som finansierar vår verksamhet med lotsavgifter, avgifter för isbrytning, försäljning av kartor

och kommersiella uppdrag av olika slag. Sjöräddningen är dock skattefinansierad, säger Ola Ekholm.

Den data som samlas in, granskas och behandlas används främst för sjökort och för sträckningar av nya farleder. Men den är även viktig och efterfrågad av marinarkeo- loger, miljöforskare, totalförsvaret, stadspla-

nerare och planering för vindbaserad vindkraft.

Sjömätningen i södra Bottenhavet pågår fram till en bit in i december då den avbryts för säsongen för att återupptas i april i andra vatten.

Svea Vind Offshore AB har lämnat in en ansökan till regeringen om tillstånd att uppföra en vindkraftpark vid Sylen, cirka 6 landmil, i havet utanför Söderhamn.

Ansökan omfattar en havsbaserad gruppstation för vindkraft med högst 347 vindkraftverk med en totalhöjd på högst 350 meter. Produktionen beräknas upp till 29 terawattimmar årligen.

Elproduktionen vid Forsmarks kärnkraftverk uppgår till cirka 25 terawattimmar årligen. Det motsvarar hushållsel till 200 000 hem under ett år.

DiBiS 20 ÅR - 2004-2024

av Sture Claesson

En förstudie där föreningar i Söderhamns kommun ombads skatta antalet bilder som de kunde ha i sina arkiv och som borde bevaras för framtiden resulterade i antalet 123 900. En förening för att tillvarata denna bildskatt behövdes.

Jan-Olov Nyström Bildens meningar — nittioen korta essäer

Hälsinglands
Museum

Initiativtagare var Thommie Nord.

Han besökte även Skärgårdsföreningen på ett styrelsemöte och redogjorde för sina tankar och idéer.

Därmed startade DiBiS, (Digital Bild i Söderhamn), och inventeringen av bilder och skanning, kom igång. I dag finns 4 421 bilder under Skärgårdsföreningen och 280 709 bilder i hela DiBiS, från 1850 och framåt. Nu är även Bollnäs, Ovanåker och Gävle med i DiBiS.

Från 2023 har DiBiS gått in i en ny fas, i och med samarbete med Hälsinglands museum. Materialet i DiBiS arkiv kommer successivt att publiceras även i den nationella söktjänsten **Digitalt Museum**. Arbetet med DiBiS framtidssäkras därmed.

Den 18 oktober firades 20-årsjubileet på Hälsinglands museum i Hudiksvall. Deltagarna fick information om historien, planerna för framtiden och en inblick i hur det

fungerar i dag.

Sid 10 o 11 i boken. Bilden från Söderhamns skärgård är XBS 00080 ur Lars Bro-lins samling på DiBiS.

En strimma av den gamla världens barndom syns på fotografiet från Söderhamns skärgård. Några småttingar ur samhällets bättre bemedlade klasser leker med ljusa verandor och nyuppfunnet friluftsliv. Oscar II och Herakles heter ångbåtarna, vad annars?

Nyttan med DiBiS förstår man bl.a. av denna bok, **”Bildens meningar - nittioen korta essäer”**, av Jan-Olov Nyström.

(Hälsinglands Museum 2023)

Paradiset, nej Söderhamns

LA PARADIS är förlorade, säger den kloke argentinarern Borges. Barndoms- paradiset alla helst, det som alla bär med sig. Med dess säregna legering av sorg och glädje, som en efterklang till den gamla psalmen. Den klivna känslan under dessa år, när man var samtidigt oöversinnlig och maktlös. Så att man ena stunden var ångbåtskapten och nästa ett offer för stert under sängen. En kultur som förvaltat det arvet, i böckerna och filmerna. "I själva verket finns kanske ingen barndom, bara saknaden efter den." Skriver Kristoff- domen ett slösande överföd som bär oss med sig, men när vi lämnat den en äntigen och önskar den tillbaka. Eftersom den var så skimrande

Hos Rowling växer den magiska nostalgien ut till en trollkarlsvärld av ont och gott. Harry Potter är skrivad i den form som bara engelska internatskolor förmår. kanske inte alltid den litetaste världen för oss.
En strimma av den gamla världens barndom syns på fotografiet från Söderhamns skärgård. Några småttingar ur samhällets bättre bemedlade klasser leker med ljusa verandor och nyuppfunnet friluftsliv. Oscar II och Herakles heter ångbåtarna, vad annars?

ANDRA BILDER I BOKEN. Från uppfostringsanstalten Gulleruva där de vanartiga straffades för att inte ha sin samhällsordningen. Eller från sågverkens kollektiv- bilder där flickor och pojkar betraktar oss med redan allvarliga ögon. I boken "Lars Bro-lins samlingar" som också tillåter sig i Söderhamnsstråket berättas om Otto Haglund, som var sex år när han började arbeta som mårdbis på brädgårdens tvåk. När han var ledig från skolan. Jo, han fick betalt. 84 öre om dagen, och ingen kunde vara tio minuter. Det fanns regler och så fanns det arbetsgivarens undantag. Lönsamheten med sådana arbetslagar ger upphov till kulturarv som Hallöviska. Sågverkenslitteratör Hansson och Skerfvinger.

ÖSTERDAGARNA 2024

Österdagarna, 9 -10 -11 juli. Tre dagar med sång och musik från scenen, visning av olika hantverk, konstutställning på Galleri Gäddan, en miniatyrrätt om sjöfart och guidning på Öster. Gammalt och nytt att titta på och publiken strömmar till. Vid entrén sitter Göran Forslund och Denny Månsson och säljer biljetter och fikabrödspåsar. För vilken gång i ordningen kan man undra...

Här betjänar de Lars Wernersson i vitt och Janne Eriksson, båda brandmän men Janne numera chaufför åt skidlandslaget vallabuss.

Tre sidor plus omslag med bilder och text om sommarens Österdagar. Närmare 200 personer besökte Gäddan dessa dagar, och cirka 50 personer var med på varje vandring runt gamla Öster. Många debutanter var det som uppträdde i de små "teaterscenerna" längs vägen där inte minst barnen, klädda i tidstypiska kläder, framförde sina roller med glädje och inlevelse.

Mari-Anne Strandow vevar fram ett eget rep under överinseende av Alvin Claesson.

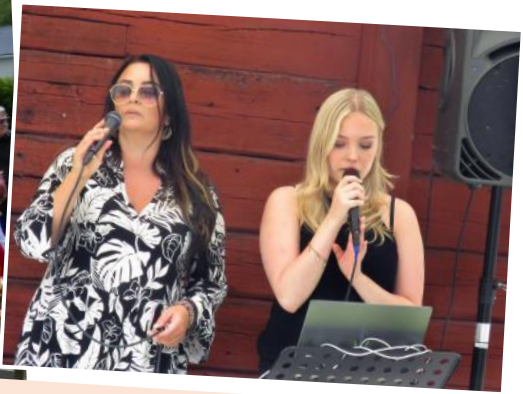
På måndag var det full aktivitet på Gäddan för att få i ordning till Österdagarna. Annelie Sjödin Hallgren och maken Thomas hängde Annelies utställning i galleriet. På tisdagen var Roger Bergström från Uppsala, bördig från Norrala, en av besökarna och Annelie var högtidsklädd...

"Repslagare" Alvin Claesson gör i ordning för ännu ett rep, nu med den gamla handvade anordningen, t.v. Alvins nya koncept, en skruvdragare. Många rep blev det! Med snygga ändar!

ÖSTERDAGARNA 2024

Jamina Jansson med dotter Freja Säll underhöll på tisdagen med härlig sång o. musik, och på bilden t.v. syns bland andra de trogna Gäddangästerna Christina och Sven Andersson...(närmast kameran)

...och på onsdag var det **Söderhamns Spelmansgille** som bjöd på härliga toner och örhängen under ledning av Ulla Pålsson Nordmark. Fyra av dessa entusiaster + Tommy Ekmark kallar sig "**Frid & Gnid**" och underhöll på torsdagen.

Bilder denna sida: Hans F. & Sture C.

Ingegerd Olsson tillverkade och sålde eftertraktade halmbockar i olika storlekar. För Eva Rundqvist och Maud Karlsson, t.h. om Ingegerd, är det stickning som gäller.

Trude Persson, f. Engman, med dansk mamma och pappa från Sundsvall, har arbetat inom hemtjänsten. Här i sampråk med Nelli Kopola, som visar här hur man kan tillverka ullgarn.

Gun-Britt Lindström och Mari-Anne Strandow har köpt varsin båttavla med "NEPTUN I", i ån med gamla kvarteret Alen i bakgrunden.

12 båttavlor såldes under Österdagarna.

På Adventskaffet 1:a december går det bra att handla igen... julklappstips... Mer om båtbilderna på sidan 14.

ÖSTERDAGARNA 2024

Med uppgiften att gå till grisarna med skulor debuterade i år Charlie och Zoe Kallbäck och Inez Snabb.

Hedvig Hägg & Matilda Wallanger, Hedvig har tidigare skådespelat och Hedvig serverat, men i år var de statister...

Kapten Westman i samspråk med fru Månsson, alias debuterande Ulrika Schlasberg. På denna tomt vid Väderkvarnsgatan låg hennes lilla stuga en gång.

Anna Hedman gör debut som mjölkentant i mjölkaffären, som på den tiden låg just här på Skepparegatan visar Anna.

Ellen Ahlander berättar om flickan Emma och hennes äventyrliga resa till Amerika, från detta hus där släkten bott i fyra generationer.

Ytterligare ett stopp, i korsningen mellan Stuvaregatan och Garvaregatan. Carin Modén står beredd med bilden hur det såg ut en gång.

Paus i vandringsringen, med förfriskningar i sommarvärmen, med sång och gitarrspel av Christian Larsson.

Årets utflykt till Storjungfrun

I fjol kunde vi läsa i Bränningen:

"Resan till Storjungfrun med M/S Hulda blev inställd p.g.a. dålig väderprognos och det visade sig att vädret på morgonen när turen skulle starta inte var nådigt. Har inte hänt i tidigare storjungfruresor. Intresset för resan var stort och det fanns en kölista på 12 personer och 26 deltagare hade erlagt avgiften 400 kronor. Några var långväga och som hade sett fram mot en härlig skärgårdsutflykt. Så de blev ju besvikna..."

Om hur årets Storjungfruresa blev, ger Therese Rohde en målade beskrivning i text och bilder...

Mina förväntningar var höga då det skulle bli mitt första besök till denna omtalade plats. Väderprognosen hade varnat för tuffa förhållanden, så in i det sista var det osäkert om det skulle bli av. När vi kom ut till Stenö på morgonen innan avfärd möttes vi av regn och kraftiga vindar, men besättningen på M/S Hulda sa att det inte skulle vara några problem att ta sig ut till Storjungfrun.

Den mäktiga fyren med 27,5 meters lyshöjd byggdes 1838 ¹⁾

Vi gick ombord på båten, och resan över havet blev både spännande och nervös när båten guppade fram över de svallande vågorna.

Efter en stunds turbulent färd skymtade Storjungfrun i dimman. Regnet fortsatte att falla nästan hela dagen och dimman låg tät över Storjungfrun.

Dimman låg tät över Storjungfrun. Bilden är tagen uppifrån fyren. Till vänster, utanför bild, ligger den skyddande piren och längst uppe till höger, strax utanför bild, ligger kapellet.

Storjungfruns kapell kan vara byggt 1619. Predikstolen kommer från Söderhamns gamla kyrka och votivskeppet hänger i taket sedan 1930-talet ²⁾

Vi fick tillgång till en av stugorna på ön så vi kunde få skydd och värme, vi eldade i vedkaminen och kunde torka blöta skor och strumpor. Det hårda vädret var verkligen en påminnelse om naturens storslagna krafter. Vi fick en guidad tur på ön och i det gamla fyrtornet ³⁾ Dock var sikten inte den bästa på grund av dimman.

Innan hemfärd var det gudstjänst i det gamla kapellet, fullsatt och stämningsfullt med predikan och vacker musik.

Havet var lite lugnare på hemresan och vi kunde alla konstatera att Storjungfrun är en underbart vacker plats och trots utmaningarna med vädret så var vi mycket nöjda med dagen.

Vi eldade i vedkaminen och kunde torka blöta skor och strumpor.

/Therese

Källor: /Reds tillägg/ ¹⁾ "Sv. Fyrskaps Fyrhandbok" 2007

²⁾ "Fiskarkapell ..." Nylander, Olsson, Ulfhielm 2016

³⁾ I år guidade **Anders Burman**, styrelsesuppleant samt stugägare på Storjungfrun. Till Storjungfrun och fyrbesöket kom **69 personer** trots blåst och regn.

Året är 1953 och en åttaåring har sommarlov

Text och bilder Hans Tjernström

DEL 3

Här kommer tredje och sista delen av skärgårdsentusiasten Hans Tjernströms berättelse om sin barndoms somrar. Vi har nu i tre avsnitt fått följa honom på den händelserika resan från Nälden i Jämtland till målet, sommarparadiset i Saltpanna i havsbandet mellan Skärså och Långvind. Där har slakten arbetat och bott sedan 1687. Därför blev det Saltpanna för Hans. Här tillbringade Hans och bror Arne sina barndoms somrar. Ett tillsynes ändlöst sommarlov skall användas till att undersöka kobbar och skär, bada och fiska och paddla kanot och lära sig knopar och inte minst lyssna på farbror Högbergs spännande berättelser. Nu är de framme...

När vi sakta smyger in i viken ekar motorns dova dunkande mellan stränderna och jag förstår att vår granne Per Högberg, vår enda granne på en halvmils radie, har hört oss. Och mycket riktigt, där kommer han längs stigen på sin fina moped som har rejäla pakethållare fram och bak. Farbror Högberg som vi pojkar tilltalar honom, är fiskararrendator under Långvinds bruk. Han levererar fisk till bl. a. herrgården där min gammelmyster Signe är kokerska.

Brukets ägare general Söderhjelm är omåttligt förtjust i hennes gäddfärs, så gäddfisket är så viktigt för farbror Högberg, att han har en egen gäddodling i Saltpannbäcken! Nu är han framme vid kuttern och hälsar med ett stillsamt: Välkommen till Saltpanna! Genast är han beredd att hjälpa mormor iland. Helmer förtöjer kuttern längs med tvärdjupa sandudden. Precis så brukade vikingarna göra, tänker jag förtjust! På en planka trippar mormor iland, handledd av

Högberg. Sedan langas packningen och sist släpps katten lös!

Mormor hinner knappt få fötterna på fast mark förrän hon ropar efter oss pojkar:

-Ni sätter väl ett par abborrnät åt kvällen!

Vi är redan på språng längs vattenbrynet.

Det är så mycket som måste undersökas och kontrolleras om allt finns kvar efter långa vintern. När de vuxna fått allt iland ger Helmer motorn gas, lägger rodret dikt och dunkar bort i solskottet.

Farbror Högberg, född 1888, sätter sig på bänken, ljugarbänken, framför storstugan. Från den bänken har han gett oss mängder av historier om sin ungdom, sitt liv som fiskare och fraktskeppare. Han fann en förvånande stor glädje i att undervisa oss, två livliga lintottar, här min armbåge till vänster och min bror Arne till höger. Men framför allt bidrog han till vårt intresse för kust- och skärgårdslivet.

Han vinkar och ropar:

-Vi ses mot slutet av månan!

I mina öron låter det som en evighet.

Vår stuga ser lite lustig ut. Från den ursprungliga byggnaden har många små sovhytter byggts till i en lång rad. Vi har därför hört att stugan går under namnet repslageriet.

Högberg sätter sig på bänken, ljugarbänken, framför storstugan. Från den bänken har han gett oss mängder av historier om sin ungdom, sitt liv som fiskare och fraktskeppare. Han fann en förvånande stor glädje i att undervisa oss, två livliga lintottar. Han lärde oss knopar, hur man bl. a. slår en påstek med förbundna ögon. Lärde oss grunderna i skärgårdnavigation t ex hur man tar ut ett frimärke. Han klöv en vidja med sin slidkniv och visade hur man låser den runt ett laggkärl. Vi gjorde näverburkar tillsammans och han kom med leksaker gjorda av gamla strömmingslådor.

Men framför allt bidrog han till mitt intresse för kust- och skärgårdslivet. Levandegjorde hur folk livnärde sig i kustbandet under hans barndom och framåt. Han var född 1888.

Han hade med andra ord, perspektiv på tillvaron.

Mormor hinner knappt få fötterna på fast mark förrän hon ropar efter oss pojkar: -Ni sätter väl ett par abborrnät åt kvällen! -Ja mormor, vi ror ut ett abborrnät. Och vill Du, kan vi skrämma på en gädda också! Och Hans förbereder nätläggningen...

---(O)---

-Ja mormor, vi ror ut ett abborrnät. Och vill Du, kan vi skrämma på en gädda också!

När jag kommer ut på bryggan ser jag "vår" havsörn. Han avpatrullerar viken, precis som i fjol. En sädesärla trippar vippande knyckigt fram längs vattenbrynet, precis som i fjol. Och jag finns här på Saltpannestranden, precis som i fjol.

"Det är skimmer i molnen och glitter i sjön. Det är ljus över stränder och näs."

Allt är precis som i fjol!

---(O)---

Nu är det 70 år senare i livet. Jag står kvar på samma strand. Och när jag får stå här, tycker jag, att jag har ett visst anlag att trivas med livet och tänker:

- Det är inte i så många sammanhang man får känna sig helt och hållet levande.

Levandets långsamma lära.....

---(O)---

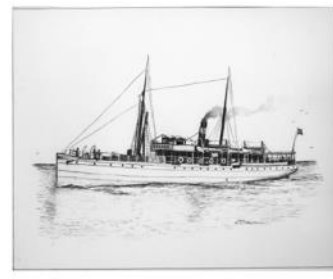
Saltpanna 2024-02-01

Hans Tjernström

Vintersolstånd i Saltpanna, då går solen ner i Rönnskärssundet. (Rönnskär t.v.)

BILDER PÅ TIO FARTYG MED SÖDERHAMNSHISTORIA

**ÅNGSLUPAR
KUSTÅNGARE
LASTÅNGARE**

**TIO
SAMLARBILDER
- OM DU FÅR TAG
PÅ FLINK I**

NOCTURNUS, BLENDA, FLINK II, NYA SÖDERHAMN (byggd 1876), NEPTUN I, STUGSUND, TIRFING, OSCAR II, FLINK I OCH NYA SÖDERHAMN (byggd 1865)*.

TIO BÅTMOTIV TECKNADE I BLYERTS, VART OCH ETT PRINTAT I 50 NUMRERADE EXEMPLAR. YTTERMÅTT 30 x 42 CM, BILDMÅTT CIRKA 17,5 x 23,5 CM. EN ETIKETT MED BESKRIVNING AV UTFÖRANDET SAMT FAKTAUPPGIFTER AV LARS BROLIN INGÅR.**

SYFTET MED DESSA BILDER VAR, NÄR PROJEKTET STARTADES, ATT GE KUNSKAP OM SÖDERHAMNS SJÖFARTSHISTORIA SAMT GE TILLSKOTT TILL FÖRENINGSKASSAN.

PASSA PÅ VID ADVENTSKAFFET DEN 1 DECEMBER!

Britta och Roland Hultqvist vid den båttavla med "FLINK II" som var första pris i vårt föreningslotteri för ett par år sedan. Här pryder vinsten deras sovrum i stugan på Enskär...
/FOTO: fam. Hultqvist/

* 1855-1910 fanns det 6 olika kustångare med namnen "Söderhamn", "Söderhamn II" eller "Nya Söderhamn".

** /faktauppgifter följer med bilderna/

"FLINK II

Byggd 1872 vid W. Lindbergs Mek. verkstad i Stockholm åt Ångbåtsbolaget Flink i Söderhamn.

L: 23,97m, B:4,74m. Flink II förseddes med varvets encyl. ångmaskin på 70 Ihk vilken gav henne en fart av 9 1/4 knop.

Flink II skrotades i Söderhamn på 1920-talet av P.E. Åkerströms Mechaniska."

/Lars Brolin/

Teckning av Jan ur romanen "Skeppare Erik och Maria"

OM JAN ENGMAN av Sture Claesson

Levnadskonstnären Jan Engman har efter "ett flackande liv hit och dit och ett otroligt brokigt liv", som han skriver om sig själv i sin sista bok, "**Mitt livs historia som sjöman med mera**". Jan har nu lämnat det jordiska. Han blev 94 år.

Självt stötte jag ihop med Jan Engman 2003 vid en tur till Långvinds herrgård. Vi kom i samspråk och han visade en bok som han skrivit som han frågade om jag ville köpa, viket jag gjorde. En roman med titeln "Som ett minne" som på ett medryckande sätt beskrev hur en bonde byggde en fraktskuta för att kanske få bättre inkomster än vad jorden kunde ge. Skutan fick namnet Minnet.

Jag har sedan skaffat några fler av Jans böcker där berättelsen ofta kretsar kring fraktskutor och deras betydelse denna tid, stundom även i ojämn kamp med vädrets makter. Jan hade säkert funderat på hur det var på den tiden. Jans egna erfarenheter från sjön kom ju från modernare båtar, men att han vet vad han talar om råder inget tvivel.

I romanen "Skeppare Erik och slupen", som också utspelar sig runt förra sekelskiftet, möter vi Erik, som ärver en skuta, träffar flickan Anna, från Söderhamns-trakten. Med skutan går han i fraktfart mellan Stockholm och norrlandshamn. En hård vinter när norrlandshamnarna blir igenkorkade skaffar Erik en timmerhuggning i Trönöskogarna där han får bo i

en primitiv tjugomanskoja... I en annan passus ur boken står det: "*Mellan Prästgrundet och Lilljungfrun sprang klofallet och gaffeln med storseget föll ner på däckslasten. Eftersom vinden var ganska frisk ville Erik ej ta risken att gå upp i riggen och skära i ett nytt fall. Han värmdes i stället på motorn och startade den. De fortsatte resan mot Söderhamn, med försegel och motor...*"

Porträtt av Jan Engman, lånat av dottern Mary-Anne

Att Jan hämtar sina huvudpersoner och miljöer från våra trakter med namn man känner igen gör inte saken sämre. Man fattar lätt sympati för dessa personer. Efter sitt liv som sjöman ville Jan göra

något annat. Han läste gymnasieämnen vid Statens Skola för vuxna, kontaktade rektorn vid gymnasiet i Söderhamn och tentade av sista året där och blev Fackskoleingenjör. Så fick han arbete på ÖSA där man höll på att automatisera skogsavverkningen. Det var när Jan tog på sig att skriva instruktionsboken till det första automatiska systemet på en ÖSA-skördare, vilken han fick stort beröm för, som han skriver: "*Jag blev stärkt och kanske övermodig så jag började skriva på en roman. Det var hemskt när jag kom till dagen för boksläpp, men jag blev av med samtliga exemplar och det har blivit ett tiotal titlar efter detta*"...

Jan föddes i Njutånger Öränge by 1930, bodde i Alfta, flyttade 1980 till Söderhamn, bl.a. på Bergbacken 88 innan han 2010 flyttade tillbaka till Iggesund.

Bibliografi:
Njutånger, en folklivsskildring 1995
Henrik en hälsingeynglings väg ut i livet 1995
Tolv berättelser 1996
Skeppare Erik och slupen 1996
Skogskarlen och bondhustrun 1997
Båtsman Spore Njutånger 1998
Skeppare Erik och Maria
Som ett minne
Prästgrundet 1999
Vättnäs 2008

Söderhamns Kust & Skärgårdsförening

Ordförande

Nils Stefansson

nils.stefansson@nastefansson.se 070-569 49 47

Kassör:

Barbro Olsson
grimshararna@gmail.com
073-023 57 55

Styrelseledamöter & ersättare

Astrid Forslund, Sven Gunnar Johansson, Therese Rohde,
Lennart Nilsson
Ersättare: Lennart Andersson, Anders Burman, Hans Fryklund

Sekreterare

Denny Månsson
dennygoran@gmail.com
0270-13725, 070-3819004

I samarbete med

Bränningen-redaktion:

Sture Claesson (layout), Hans Fryklund (research o. IT),
Curt Risell. Nils Stefansson (ansv. utg.).

Hemsida: www.skargardsforeningen.se

E-post: info@skargardsforeningen.se

Kust & Skärgård
Söderhamn

Kustochskargards-
foreningen

Kust & Skärgårdsföreningens målsättning är att värna om kustens och skärgårdens miljö och dess kulturarv.

Se vår hemsida <http://www.skargardsforeningen.se> under **Aktuellt**.

Där finns våra träffar inlagda. Vi träffas för det mesta i vår föreningslokal Gäddan.

Vi jobbar ibland praktiskt med lokalen, ibland diskuterar vi händelser och historier, skriver och katalogiserar, samt inte minst viktigt, tar en kopp kaffe och macka. Vi välkomnar alla som är intresserade av Skärgården och dess miljö.

Medlemsavgiften är 300:-/år

Bg 5705-0700

Välkommen att bli medlem!

Adventskaffe

GLÖGG
på tunet

1:a December
kl 13—17

Fiskaremuseet/Gäddan
Hambreusgatan

FÖRSÄLJNING
Julbockar, Båttavlor
med mera...

I utställningsrummet:

En minitställning om sjöfartsstaden Söderhamn

VÄLKOMNA!